

EVROPSKÉ MEZINÁRODNÍ PRÁVO SOUKROMÉ A ZAMYŠLENÍ NAD VÝROČÍM ŘÍMSKÝCH SMLUV

Monika Pauknerová*

Abstrakt: U příležitosti významného výročí zakládacích Římských smluv je vhodné se kriticky zamyslet nad perspektivou vývoje evropského mezinárodního práva soukromého, jedné z nejúspěšnějších oblastí evropského soukromého práva, s přihlédnutím k jeho další unifikaci a harmonizaci. Autorka se zabývá různými podmínkami a okolnostmi, které jsou relevantní z hlediska pramenů v rámci mezinárodního práva veřejného, evropského soukromého práva a národního práva, se zaměřením jak na právo kolizní, tak na mezinárodní civilní procesní právo. Česká republika je sice zemí s hlubokou tradicí v oboru mezinárodního práva soukromého, přesto však je nezbytné se smířit se skutečností, že český zákon o mezinárodním právu soukromém, moderní a pokrokový předpis, je dnes pouze zbytkovou normou, která velmi pravděpodobně bude postupně erodována dalším vývojem.

Klíčová slova: evropské mezinárodní právo soukromé, české mezinárodní právo soukromé, limity a slabiny mezinárodní unifikace soukromého práva, mezinárodní unifikace soukromého práva

„Even if, as a European citizen, one tries to avoid to look at the world of private international law from a point of view that is not unduly Eurocentric, all the same the EU should not be overlooked in a general overview of private international law. The European Community is the framework for the possible development of a specific branch of private international law that should not go unnoticed.“
Teun Struycken¹

ÚVODEM – EVROPSKÁ UNIE, UNIFIKACE A MEZINÁRODNÍ PRÁVO SOUKROMÉ

Evropské mezinárodní právo soukromé je považováno za jednu z nejvýznamnějších právních oblastí, kde probíhá regulace pomocí evropských unijních předpisů. Unifikace pravidel mezinárodního práva soukromého v úrovni Evropské unie je zcela unikátní, vysoce efektivní a je obecně hodnocena jako velmi úspěšná.² U příležitosti významného

* Prof. JUDr. Monika Pauknerová, CSc., DSc., Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i., a Právnická fakulta Univerzity Karlovy. E-mail: monika.pauknerova@ilaw.cas.cz. Tento příspěvek vznikl s institucionální podporou Ústavu státu a práva Akademie věd ČR, v. v. i.

¹ STRUYCKEN, A. V. M. *Co-ordination and co-operation in respectful disagreement: General Course on Private International Law*. Leiden – Boston: Hague Academy of International Law – Martinus Nijhoff Publishers, 2009, s. 122 s dalšími odkazy.

² Srov. ibidem; BOGDAN, M. *Concise Introduction to EU Private International Law*. 3rd ed. Groningen: Europa Law Publishing, 2016; BARIATTI, S. *Cases and Materials on EU Private International Law*. Oxford: Hart Publishing, 2011; BASEDOW, J. *Civil and Commercial Matters: A New Key Concept of Community Law. Festschrift til Helge Thue*. Oslo: Gyldendal, 2007, s. 151; BORRÁS, A. *Le droit international privé communautaire: réalité, problèmes et perspectives d'avenir*. In: *Recueil des cours*. Vol. 317. The Hague Academy of International Law, 2005, s. 313; FALLON, M. – MEEUSEN, J. *Private International law in the European Union and the Exception of Mutual Recognition*. *YbPIL*. 2002, s. 37; HARTLEY, T. *European Union Law in a Global Context*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004; JAYME, E. *Ein Internationales Privatrecht für Europa*. Heidelberg: C. F. Müller, 1991; KREUZER, K. *Zu Stand und Perspektiven des Europäischen Internationalen Privatrechts. Wie europäisch soll das Europäische Internationale Privatrecht sein? RabelsZ*. 2006, s. 1; LAGARDE, P. *Développements*

výročí podpisu zakládacích Římských smluv je vhodné se nad unifikací mezinárodního práva soukromého v této úrovni kriticky zamyslet a položit si otázku, do jaké míry lze kolizní normy a normy mezinárodního civilního procesního práva dále sjednocovat, kde jsou limity této unifikace a zda je vhodnou platformou Evropská unie. Nesmíme ztrácet ze zřetele ani české právo, které má v oboru mezinárodního práva soukromého hlubokou tradici.

1. EVROPSKÉ MEZINÁRODNÍ PRÁVO SOUKROMÉ OD ŘÍMSKÝCH SMLUV PO SOUČASNOST

Mezinárodní právo soukromé je určeno k regulaci soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem a v moderní koncepci zahrnuje nejen kolizní normy, tedy normy určující rozhodný právní řád, použitelný na soukromoprávní poměr, ale i normy mezinárodního civilního procesního práva, které, stručně vyjádřeno, určují pravomoc justičních orgánů v poměrech s mezinárodním prvkem, spolupráci soudů a dalších justičních orgánů různých států a uznání a výkon cizích rozhodnutí.

Počátky mezinárodního práva soukromého v rámci evropské integrace, zaměřené primárně na náležité fungování společného trhu, byly skromné. Římská smlouva o založení Evropského hospodářského společenství z roku 1957, jejíž výročí si připomínáme, se jednotnou regulací soukromoprávních poměrů ještě příliš nezabývala, pouze programově předvíдалa možnost, aby členské státy v případě potřeby zahájily mezi sebou jednání s cílem zajistit ve prospěch svých příslušníků ochranu osob, jakož i požívání a ochranu práv za stejných podmínek, které každý stát stanoví pro své příslušníky, vzájemné uznávání společností, zachování jejich právní subjektivity v případě přemístění sídla z jedné země do druhé a možnost slučování či splynutí společností, které se řídí právem různých členských států, a zjednodušení formalit, jimž podléhá vzájemné uznávání a výkon soudních rozhodnutí a rozhodčích nálezů (srov. čl. 220 původní Římské smlouvy o EHS).

Významný krok směrem ke sjednocování přináší až „*prostor svobody, bezpečnosti a práva*“, který vyhláší Amsterodamská smlouva z roku 1997. V čl. 65 novelizované Smlouvy o Evropském (hospodářském) společenství je zakotvena „Soudní spolupráce v občanských věcech“, která umožňuje v civilních poměrech s mezinárodním prvkem, pokud je to nutné k náležitému fungování vnitřního trhu, přijímat opatření zahrnující zlepšení systému mezinárodního doručování soudních a mimosoudních písemností, spolupráci při opatřování důkazů, jakož i uznání a výkon soudních a mimosoudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech; podporu slučitelnosti kolizních norem členských států a předpisů k řešení konfliktů pravomocí a odstraňování překážek hladkého průběhu občanskoprávních řízení. Hlavním nástrojem regulace se stávají nařízení,

futurs du droit international privé dans une Europe en voie d'unification: quelques conjectures. *RabelsZ.* 2004, s. 225; MEEUSEN, J. Who is afraid of European Private International Law? *Liber Fausto Pocar.* Milano, 2009, s. 685; PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013; ROZEHNALOVÁ, N. – VALDHANS, J. – DRLÍČKOVÁ, K. – KYSELOVSKÁ, T. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I).* Praha: Wolters Kluwer, 2013; STONE, P. *EU Private International Law.* 3rd ed. Cheltenham: Edward Elgar, 2014; VAN CALSTER, G. *European Private International Law.* 2nd ed. Oxford: Hart Publishing, 2016 aj.

směrnice a rozhodnutí. To bylo skutečně přelomové ustanovení – jak z hlediska matérie, tak z hlediska nástrojů, jimiž se regulace této matérie uskutečňuje.

Smlouva o fungování Evropské unie z roku 2009 (SFEU) tento proces již pouze završuje. Ústředním a výchozím ustanovením pro mezinárodní právo soukromé je čl. 81 SFEU, jímž je zakotvena „Justiční spolupráce v občanských věcech“. Unie rozvíjí justiční spolupráci v občanských věcech s mezinárodním prvkem založenou na zásadě vzájemného uznávání soudních a mimosoudních rozhodnutí, tato spolupráce může zahrnovat opatření pro sblížení právních předpisů. Opatření zaměřená zejména k řádnému fungování vnitřního trhu jsou přijímána většinou a zaměřují se, stručně vyjádřeno, na stanovení pravidel pro určování pravomoci (příslušnosti) justičních orgánů, stanovení kolizních norem, vzájemné uznávání a výkon soudních a mimosoudních rozhodnutí mezi členskými státy a spolupráci justičních orgánů. Opatření týkající se rodinného práva s mezinárodním prvkem musejí být přijata jednomyslně (blíže srov. čl. 81 SFEU).

Na základě těchto ustanovení, zpočátku spíše programového charakteru, byl vytvořen systém evropského mezinárodního práva soukromého, který je v odvětví mezinárodního práva soukromého zcela dominantní a postupně sjednocuje pravidla, původně spadající do národních právních řádů členských států EU.

V současné době pokrývá společná evropská úprava jak značnou část mezinárodního civilního práva procesního,³ tak kolizní normy určující rozhodné právo pro závazky, smluvní i mimosmluvní,⁴ zčásti i mezinárodní právo rodinné, a to zejména procesní.⁵ Od roku 2015 je plně upraveno procesní i kolizní právo dědické,⁶ nedávno byla přijata další dvě nařízení z oblasti rodinného práva;⁷ předvídan je volný oběh některých veřejných listin.⁸ Připravuje se i úprava obecné části mezinárodního práva soukromého, jakož i práva rozhodného pro fyzické i právnické osoby. V tomto směru je potřebné vyzdvihnout zejména iniciativy Evropské skupiny pro mezinárodní právo soukromé (GEDIP), která je v mnoha případech iniciátorem kroků uskutečňovaných posléze Evropskou komisí.⁹

³ Srov. nařízení EP a Rady č. 1215/2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepřacované znění, tzv. nařízení Brusel I bis); nařízení Rady č. 2201/2003, o soudní příslušnosti, uznání a výkonu rozsudků ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti (tzv. nařízení Brusel II bis); nařízení Rady č. 1346/2000, o úpadkovém řízení (insolvenční nařízení), nařízení EP a Rady č. 848/2015, o insolvenčním řízení (přepřacované znění) aj.

⁴ Srov. nařízení EP a Rady (ES) č. 593/2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (nařízení Řím I); nařízení EP; Rady (ES) č. 864/2007, o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (nařízení Řím II).

⁵ Srov. nařízení Brusel II bis, dále nařízení Rady (ES) č. 4/2009, o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností (nařízení o výživném) a rozhodnutí Rady o uzavření Haagského protokolu z roku 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnost Evropským společenstvím (209/941/ES).

⁶ Srov. nařízení EP a Rady (EU) č. 650/2012, o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení (nařízení o dědictví).

⁷ Srov. nařízení Rady (EU) č. 2016/1103, provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství a nařízení Rady (EU) č. 2016/1104, provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových důsledků registrovaného partnerství. Česká republika se obou nařízení účastní.

⁸ Srov. nařízení EP a Rady (EU) č. 2016/1191, o podpoře volného pohybu občanů a podniků zjednodušením požadavků na předkládání některých veřejných listin v Evropské unii a o změně nařízení (EU) č. 1024/2012.

⁹ Srov. GEDIP (*Groupe européen de droit international privé*). Evropská skupina pro mezinárodní právo soukromé, zápisy z každoročních zasedání dostupné z: <<http://www.gedip-egpil.eu/>> [2016-07-11].

V obecném úvodu je potřebné připomenout významnou roli, kterou hraje Soudní dvůr Evropské unie (SDEU), jehož judikáty se podílejí nejen na upřesňování a dotváření existujících pravidel obsažených v nařízeních, ale rovněž na vytváření souboru pravidel platných pro oblasti, které dosud nařízení nezahrnují. Mám zde na mysli zejména evropské mezinárodní právo společností, které je prozatím regulováno převážně pouze judikáty SDEU, což je zcela unikátní situace. Evropská skupina pro mezinárodní právo soukromé již předložila návrh nařízení X o právu použitelném na společnosti a jiná sdružení,¹⁰ vycházející mimo jiné právě z judikátů SDEU, který ovšem ještě čeká dlouhá cesta k úspěšnému završení.

Evropské mezinárodní právo soukromé výrazně ovlivňuje i národní předpisy mezinárodního práva soukromého v členských státech EU a často i v dalších státech, které se inspirují řadou unijních úprav. V konfrontaci s evropskými předpisy, aplikovanými v členských státech EU přednostně, ustupuje národní právo do pozadí.

2. LIMITY UNIFIKACE MEZINÁRODNÍHO PRÁVA SOUKROMÉHO

2.1 Obecně

Smyslem mezinárodní unifikace je vytvoření sjednocených pravidel, která na rozdíl od harmonizace, s níž bývají někdy zaměňována, přinášejí identickou úpravu. Nejde tedy o pouhé sblížení právních pravidel, které neposkytuje dostatečnou právní jistotu a předvídatelnost výsledku, jehož bude dosaženo. Pokud jsou pojmy unifikace a harmonizace (sblížení) používány jako synonyma, což se oblibou děje v Evropské unii, není to podle mého názoru správné.

Unifikace je odvěkým snem právních komparatistů. Sen má k realitě často daleko, mezinárodní právo soukromé je v tomto směru specifické. Normy mezinárodního práva soukromého mají totiž na rozdíl od norem hmotného práva spíše technický charakter: pouze určují rozhodné právo některého státu nebo pravomoc soudů některého státu; neobsahují tedy hmotněprávní úpravu. Tento jejich zvláštní rys umožňuje, že státy považují přijetí společných pravidel – která jsou nezbytná pro fungování jejich vzájemných vztahů – za menší zásah do své právní kultury a obecně přistupují ke sjednocování těchto pravidel relativně ochotněji, než by tomu bylo při sjednocování pravidel hmotného práva. Tato okolnost je jedním z důvodů mimořádného úspěchu evropského mezinárodního práva soukromého a jeho svébytné existence. V obecné rovině se na unifikaci podílí především Haagská konference mezinárodního práva soukromého, která se přímo zabývá unifikací kolizních norem a norem mezinárodního civilního procesního práva.¹¹ V rámci Haagské konference byla vypracována řada mezinárodních úmluv, které mají celosvětový nebo alespoň regionální dosah, v každém případě překračující politická a ekonomická seskupení. Haag také bývá občas nazýván kolébkou mezinárodního práva soukromého.

I mezinárodní právo soukromé a procesní však má své limity.

¹⁰ Srov. *Regulation X on the law applicable to companies and other bodies*. Blíže viz <<http://www.gedip-egpil.eu>>.

¹¹ Srov. sdělení č. 18/2008 Sb. m. s., o Statutu Haagské konference mezinárodního práva soukromého. Blíže viz <<https://www.hcch.net>> [2016-07-13].

2.2 Mezinárodní civilní právo procesní

Civilní procesní právo je silně spjato s právní kulturou daného státu. A státy, jak známo, v této sféře jen neochotně přistupují k jakékoli unifikaci, neboť unifikace s sebou vždy nese potřebu kompromisu. V civilním procesu existuje řada rozdílů, a to nejen mezi kontinentálním právem a *common law*, ale i v rámci těchto dvou velkých právních systémů. To, co se relativně daří sjednocovat, jsou pouze normy mezinárodního civilního procesního práva, tj. normy určující soudní pravomoc a normy stanovující podmínky pro uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí, případně normy umožňující soudní spolupráci států, např. při doručování písemností nebo provádění důkazů. Jakékoli sjednocování čistě národních pravidel naráží na neochotu států. Jako příklad lze uvést různé aktivity směřující k vytváření pravidel pro jednotný civilní proces, nyní např. Transnacionální principy procesního práva připravované v rámci Mezinárodního ústavu pro sjednocení soukromého práva UNIDROIT a Ústavu evropského práva ELI.¹² Mimochodem, v této oblasti se zcela nedaří ani mezinárodním smlouvám, které si kladou za cíl sjednocování mezinárodního civilního procesního práva; stačí připomenout aktivity Haagské konference, jejíž některé projekty se dosud nepodařilo realizovat.

2.3 Kolizní právo

Kolizní právo naproti tomu takové limity nemá. Alespoň na první pohled neexistuje naznačený dualismus mezi autonomním, tj. národním kolizním právem a sjednoceným kolizním právem, které to národní nahrazuje. Pravidla určující rozhodné právo však narážejí na jiné omezení. Tím je otázka aplikace zahraničního práva, na které kolizní norma odkazuje. Jak známo, tato otázka je řešena rozdílně ve státech *common law* a *civil law*, ale i v rámci těchto dvou systémů existují značné rozdíly. A sjednocování přístupu k zahraničnímu právu se nedaří ani v rámci Evropské unie, ani v rámci Haagské konference. To je pro sjednocení závažná překážka. Znamená, že i když je přijata a platí jednotná kolizní norma, která určí jako rozhodný zahraniční právní řád (z pohledu určitého soudce), není právní jistota, že soudce bude toto cizí právo aplikovat.

V této obecné rovině lze poukázat i na otázku univerzální unifikace a regionální unifikace norem mezinárodního práva soukromého, kdy regionální unifikace může být snadněji dosažitelná, ale někdy může mezi záměry a cíli regionální a univerzální unifikace hrozit i určitá kolize.¹³

Mnohovrstevnatost a spleť vzájemné vztahy právních úprav mezinárodního práva soukromého – někdy hovoříme přímo o labyrintu právních předpisů – jsou obecným limitem efektivní úpravy tohoto odvětví.

¹² Srov. ELI – UNIDROIT *Transnational Principles of Civil Procedure*. Současný stav dokumentu dostupný z: <<http://www.unidroit.org/work-in-progress-studies/current-studies/transnational-civil-procedure>> [2016-07-15].

¹³ Srov. z poslední doby ROZEHNALOVÁ, N. Několik slov k mezinárodnímu právu soukromému a jeho vývoji. In: N. Rozehnalová – T. Kyselovská a kolektiv. K některým vývojovým otázkám mezinárodního práva soukromého. *Acta Universitatis Brunensis Iuridica*. 2013, No. 455, s. 18.

3. SPECIFIKA LIMITŮ V RÁMCI EVROPSKÉ UNIE

Unijní právo bývá někdy zařazováno k regionálním unifikacím; osobně tento názor nesdílím, neboť unijní právo nepokrývá celou Evropu, ani tu kontinentální. Na rozdíl od regionálních unifikací, např. unifikace mezinárodního práva soukromého v Latinské Americe¹⁴ nebo v Africe (OHADA¹⁵), má evropské unijní právo zvláštní efektivní nástroje. Evropská unie je mezinárodní a zároveň nadnárodní organizací, na kterou přenesly členské státy ve vymezených oblastech svá práva a pravomoci; jádrem je zvláštní právní systém, který je samostatný a má bezprostřední závaznost. Efektivnost je zajištěna pomocí nařízení, která přímo zavazují jak členské státy, tak fyzické a právnické osoby. Stejně jako v ostatních unijních právech, klíčovou roli sehrává judikatura SDEU.

3.1 Unijní právo a národní právo

Přírozeným limitem pro jakoukoli unifikaci právních norem je existence národního práva. Obecně platí, že národní předpisy mezinárodního práva soukromého se aplikují pouze tehdy, pokud se přednostně neuplatní evropské právo – nařízení EU, nebo mezinárodní smlouva, která splňuje požadavky kladené na závaznost mezinárodních smluv v určitém právním řádu. V českém právu toto výslovně stanoví Ústava i zákon o mezinárodním právu soukromém č. 91/2012 Sb. (ZMPS).¹⁶

Sjednocené právo je vždy určitým kompromisem. Zároveň záleží na tom, do jaké míry jsou členské státy ochotny vzdát se vlastního právního řešení ve prospěch jednotné regulace. Jak jsem již uvedla, normy mezinárodního práva soukromého a procesního, díky svému převážně spíše technickému charakteru, nepředstavují takovou překážku, jako normy hmotněprávní, které jsou nositelem právní kultury členských států, jíž se státy nerady vzdávají ve prospěch společného řešení. Pokud je dosaženo jednotného řešení, nastupuje aplikace a interpretace, kde soudce přirozeně bude vycházet ze svých tradic, z judikatury vlastních soudů atd. Je to obecný problém, ale v EU se projevuje markantně, protože kolizní pravidla i pravidla mezinárodního civilního procesu jsou již ve významné míře jednotná. Díky sjednocovací funkci SDEU i díky řadě evropských projektů zaměřených na srovnávání praxe soudů jednotlivých členských států se daří zjišťovat rozdíly, které se vyskytují. Problémy v soudní praxi členských států jsou často podobné a není jich málo.

3.2 Subsidiarita a proporcionalita

Naznačená situace se týkala pravidel, která již platí. Pokud jde o pravidla, která jsou prozatím v procesu přípravy, je vhodné ve vztahu k národnímu právu připomenout princip subsidiarity a princip proporcionality. Princip subsidiarity znamená, že unifikovaná pravidla by se měla uplatňovat pouze tam, kde vytyčených cílů nelze dosáhnout

¹⁴ Srov. např. GONZÁLEZ MARTÍN, N. *Private International Law in Latin America: From Hard to Soft Law. Anuario mexicano de derecho internacional*. 2011, Vol. 11. Dostupné z: <http://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1870-46542011000100013> [2016-07-13].

¹⁵ *Organisation pour l'Harmonisation en Afrique du Droit des Affaires*. Srov. blíže i aktivity v mezinárodním právu soukromém dostupné z: <<http://www.ohada.org/index.php/ft/>> [2016-07-13].

¹⁶ Srov. zejména čl. 10 Ústavy ČR, i § 2 ZMPS.

v plné míře na úrovni členských států a kde jich může být z důvodu či účinků předpokládané činnosti lépe dosaženo na úrovni Unie. Princip proporcionality požaduje, aby činnost Unie nešla nad rámec toho, co je nezbytné k dosažení cílů zřizovacích smluv (srov. čl. 5 Smlouvy o EU).

Tyto dva principy jsou sice standardní součástí preambulí k nařízením, ale ne vždy se s nimi opravdu počítá, často jsou uváděny spíše formálně. Oba principy přitom mohou být přesvědčivým argumentem – pro i proti unifikaci. Nepochybně jsou limitem unifikace.

3.3 Právo na diverzitu

Někdy bývá zapomínáno na další významný princip: právo na diverzitu (čl. 67/1 SFEU). Smlouva o fungování EU požaduje, aby bylo přihlíženo k různorodosti právních systémů a tradic členských států. Jinými slovy, tímto se otevírá prostor pro zachování právních kultur jednotlivých států, tedy prostor pro argumenty, které jsou dalším limitem unifikace v konfrontaci s národním právem.

3.4 Smlouva o fungování Evropské unie a slabiny čl. 81 SFEU, který zakotvuje „justiční spolupráci v občanských věcech“

Sama Smlouva o fungování EU vnáší do proklamované jednoty pravidel pro justiční spolupráci v občanských věcech dva okruhy výjimek. Z hlediska unifikace mezinárodního práva soukromého jsou to další dva limity.

Zvláštní režim je zakotven pro Spojené království, Irsko a Dánsko: tyto státy se justiční spolupráce v občanských věcech neúčastní. Podle zvláštních protokolů k Lisabonské smlouvě¹⁷ mohou Spojené království a Irsko oznámit, že se chtějí účastnit opatření v rámci této spolupráce (tzv. *opt-in*), což dosud oba státy zpravidla, ale ne vždy, činily. Do budoucna lze patrně počítat v tomto směru pouze s Irskem. V Dánsku naproti tomu možnost *opt-in* není a nepřineslo ji ani referendum v prosinci 2015, do něhož se vkládaly velké naděje na změnu postoje Dánska k justiční spolupráci v občanských věcech, kdy se mělo připojit k Protokolu EU č. 21, uzavřenému se Spojeným královstvím a Irskem. Dánsko tak nadále řeší unifikaci pomocí zvláštních dvoustranných smluv uzavíraných s Radou EU, tyto smlouvy však pokrývají jen vybraná nařízení. Tato okolnost představuje nepochybně závažný limit jednotné úpravy, který přináší komplikace zejména u nových nařízení, jichž se tyto státy nechtějí nebo nemohou účastnit.

Dalším limitem vyplývajícím z čl. 81/3 SFEU je požadavek jednomyslnosti při přijímání opatření týkajících se rodinného práva s mezinárodním prvkem. Je věcí názoru, zda to je slabina čl. 81 SFEU, či zda to je pojistka proti přílišnému zasahování Unie do sféry národních práv členských států; v každém případě lze tuto okolnost považovat za zvláštní limit.

¹⁷ Protokol k Lisabonské smlouvě č. 21 o postavení Spojeného království a Irska s ohledem na prostor svobody, bezpečnosti a práva a Protokol k Lisabonské smlouvě č. 22 o postavení Dánska.

3.5 Posílená spolupráce

Posílená spolupráce, která je někdy vyzdvižována jako přínos k posilování procesu evropské integrace, ve mně osobně příliš pozitivní dojem nevyvolává. Posílená spolupráce znamená, že pokud Rada EU shledá, že cílů spolupráce nelze dosáhnout Unii jako celkem a existuje přání členských států v rámci nevýlučné pravomoci Unie navázat mezi sebou posílenou spolupráci, Rada přijme rozhodnutí o povolení posílené spolupráce za podmínky, že spolupráce se účastní nejméně devět členských států (čl. 20 Smlouvy o EU).

V rámci posílené spolupráce bylo přijato nařízení Řím III o právu rozhodném ve věcech rozvodu a rozluky,¹⁸ jehož se Česká republika neúčastní, pro české soudy tedy sjednocené kolizní normy v této frekventované materii neplatí. Toto nařízení však může být aplikováno např. před soudy našich sousedních států v Německu nebo v Rakousku, které mohou mít za určitých podmínek pravomoc/příslušnost k řízení o rozvodu českého občana. Tato okolnost může vést k tomu, že pro rozvod bude platit rozdílné hmotné právo, neboť nařízení Řím III na rozdíl od našeho zákona o mezinárodním právu soukromém např. umožňuje pro rozvod omezenou volbu práva, zčásti odlišná jsou i další kritéria¹⁹ a každý soud samozřejmě používá vlastní kolizní normy. V rámci posílené spolupráce byla nedávno přijata i výše uváděná nařízení o procesní a kolizní úpravě majetkového režimu v manželství a v registrovaném partnerství, jichž se Česká republika účastní. O posílené spolupráci se momentálně uvažuje i v dalších případech, kde nelze očekávat jednotný postoj členských států.²⁰ Posílená spolupráce je tak zcela nepochybně významným limitem evropského mezinárodního práva soukromého a nepřispívá k mezinárodní harmonii v rozhodování.

4. STŘETY MEZI PRAMENY PRÁVA EU

Pokud se omezíme na vztahy mezi prameny sekundárního unijního práva,²¹ východiskem jsou především ustanovení jednotlivých předpisů, která předvídají řešení případných střetů. Klasicky jde o rozdělení působnosti. Např. nařízení Brusel I bis vylučuje ze své působnosti insolvenční řízení a podobná řízení a tato řízení zahrnuje do své působnosti insolvenční nařízení. I tak může docházet ke střetům, kdy není zcela jasné, do působnosti kterého nařízení věc spadá, např. právě střet nařízení Brusel I a insolvenčního nařízení (např. rozsudky SDEU *Seagon* nebo *Nickel*).²² Nedávným případem, který rozhodoval SDEU, je střet nařízení Brusel II bis a nařízení o dědictví, kde se jednalo o předběžnou otázku předloženou Českou republikou ve věci *Matoušková*.²³ V těchto případech jsou střety logickým a nevyhnutelným důsledkem rozdílných nařízení, která

¹⁸ Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky (nařízení Řím III).

¹⁹ Srov. § 50/1 ZMPS a čl. 5 a 8 Řím III.

²⁰ Konkrétně např. v procesní a kolizní úpravě majetkového práva pro nesezdané páry.

²¹ Ke vztahu mezi prameny primárního práva v mezinárodním právu soukromém srov. názory autorky in: PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, marg. č. 58.

²² Srov. např. rozsudek SDEU č. C-339/07 *Christopher Seagon v. Deko Marty*, nebo recentní rozsudek SDEU č. C-157/13 *Nickel v. Kíntra*.

²³ Srov. rozsudek SDEU č. C-404/14 – *Marie Matoušková*, soudní komisařka v dědictvém řízení.

se specializují vždy na určitou oblast. Přinášejí sice rovněž problémy a určitou právní nejistotu, ale tyto problémy řeší poměrně úspěšně Soudní dvůr EU. Jedná se o standardní otázky rozhraničení působnosti různých předpisů, které asi nelze posuzovat tak, že by šlo o nějaké limity.

Závažným limitem unifikace, který ohrožuje právní jistotu a předvídatelnost řešení, jsou však podle mého názoru případy, kdy se do střetu dostávají nařízení a směrnice, respektive nařízení a ustanovení národního práva implementovaná na základě směrnic. Příkladem může být potenciální kolize nařízení zakotvujícího kolizní normy a směrnice, která by měla rovněž obsahovat kolizní normu.

Např. článek 23 Řím I uvádí, že tímto nařízením není dotčeno použití ustanovení práva Společenství, které ve zvláštních případech stanoví kolizní normy pro smluvní závazkové vztahy. V době, kdy je psán tento příspěvek, se projednává návrh směrnice EP a Rady doplňující směrnici 96/71/ES o vysílání pracovníků v rámci poskytování služeb. V této novelizaci směrnice se zvažuje zakotvení kolizní normy, která by měla zasahovat do současné kolizní úpravy čl. 8/2 Řím I. Podle ustanovení čl. 8/2 Řím I se pracovní smlouva řídí právem země, v níž, případně z níž, zaměstnanec při plnění smlouvy obvykle vykonává svoji práci. Za změnu země obvyklého výkonu práce se nepovažuje, když zaměstnanec dočasně vykonává svou práci v jiné zemi. Návrh novelizace směrnice k tomuto řešení „připojuje“ normu, podle níž pokud předpokládaná nebo skutečná doba vyslání přesáhne 24 měsíců, členský stát, na jehož území je zaměstnanec vyslán, se považuje za zemi, ve které zaměstnanec obvykle vykonává svou práci.²⁴

Uvedenou normu obsaženou ve směrnici, pokud by byla přijata, budou členské státy povinny implementovat do svých právních řádů. Nehledě na otázku, „kam s ní“ v českém mezinárodním právu soukromém, jednalo by se o normu vnitrostátního práva. Podle čl. 23 Řím I by bylo nezbytné aplikovat takovou kolizní normu přednostně před nařízením. Přitom dochází k podstatné změně: z vymezení „dočasného místa výkonu práce“ se za podmínek směrnice stává „obvyklé místo výkonu práce“, takže se mění hraniční určovatel a ve výsledku i rozhodné hmotné právo. To už může být závažný zásah do právní jistoty, neboť sjednocená úprava bude doplněna normou národního práva, u které není jisté, v jakém předpise se bude nacházet a kdy ji ten který stát bude implementovat a, v neposlední řadě, zda se o ní soudce vůbec dozví. Tato norma, pokud by byla přijata (je to především politikum), by proto jednoznačně patřila do nařízení Řím I.

4.1 Úsilí o sjednocení

Limitem unifikace jsou i nejednotná řešení v nařízeních, která se týkají obdobných věcí, např. nejednotné formulace výhrady veřejného pořádku, zpětného odkazu či imperativních norem. Kromě toho jsou některá nařízení značně kazuistická a nemají často shodná kritéria tam, kde by je mít mohla, např. pro založení mezinárodní pravomoci/

²⁴ Čl. 8/2 Řím I: V míře, ve které nebylo právo rozhodné pro individuální pracovní smlouvu zvoleno stranami, se smlouva řídí právem země, v níž, případně z níž, zaměstnanec při plnění smlouvy obvykle vykonává svoji práci. Za změnu země obvyklého výkonu práce se nepovažuje, když zaměstnanec dočasně vykonává svou práci v jiné zemi. Návrh novelizace směrnice: čl. 2a/1: Pokud předpokládaná nebo skutečná doba vyslání přesáhne 24 měsíců, členský stát, na jehož území je zaměstnanec vyslán, se považuje za zemi, ve které zaměstnanec obvykle vykonává svou práci.

příslušnosti či určení rozhodného práva. Jsou to i systémové problémy, trefně je označení „*systemloser Verordnungsberg*“ (hora nařízení bez systému).²⁵ Některé předpisy jsou přebujelé a potřebovaly by „vyčistit“. To všechno jsou závažné limity, které účinnost unifikace snižují.

Akademická obec navíc již delší dobu usiluje o vytvoření obecné části mezinárodního práva soukromého, diskutován je návrh *Code européen de droit international privé*²⁶ či další návrhy na vytvoření nařízení „Řím 0“, spojené s úvahami o kodifikaci obecné části a základních principů mezinárodního práva soukromého a procesního.²⁷ Úvahy jsou to sice zajímavé a atraktivní z teoretického hlediska, ale zatím zcela nereálné.

5. PARALELNÍ EXISTENCE UNIJNÍCH A MEZINÁRODNÍCH PŘEDPISŮ

Obecným limitem unifikace byla a je paralelní existence pravidel mezinárodního práva soukromého na různých úrovních, od úrovně univerzální, přes zvláštní regulaci v rámci integračních seskupení až po pravidla v národním právu. Ještě za hlubokého socialismu jsem tento jev opatrně, leč jednoznačně kritizovala ve vztahu k unifikaci pravidel mezinárodního obchodu, kdy platily paralelně předpisy na úrovni univerzální – mezinárodní smlouvy, předpisy přijímané či připravované v rámci tehdejší Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP) – a předpisy vnitrostátní.²⁸ Recenzent tehdy k mému článku poznamenal, že mé úvahy platí pro unifikaci mezinárodní přepravy, nikoli obecně pro mezinárodní obchod. Stále si myslím, že tomu tak není, vždyť stačí připomenout neúspěšný pokus o unifikaci mezinárodní kupní smlouvy v úrovni Evropské unie – *Common European Sales Law* (CESL, Společné evropské právo kupní smlouvy).²⁹ Právo mezinárodního obchodu však není totožné s mezinárodním právem soukromým – u regulace mezinárodního obchodu se jedná převážně o unifikaci hmotného práva, nikoli práva kolizního; v obou případech je však zčásti unifikováno mezinárodní civilní právo procesní. A samozřejmě, je rozdíl mezi právotvornou činností Evropské unie a činností bývalé RVHP. Nicméně se domnívám, že určitou obdobu v některých aspektech nelze popřít a je třeba opětovně položit otázku, zda je paralelní existence obdobných pravidel na různých úrovních, včetně úrovně unijní, dostatečně odůvodněna.

²⁵ Srov. RAUSCHER, T. In: T. Rauscher (Hrsg.). *EuZPR/EuIPR. Bearbeitung 2010. Einf EG-ErbVO-E*. Mnichov: Sellier, 2010, marg. č. 10.

²⁶ Srov. GEDIP, zasedání Brussels, 2011. Dostupné z: <<http://www.gedip-egpil.eu/>>. LAGARDE, P. Embryon de Règlement portant Code européen de droit international privé. *RebelsZ.* 2011, Vol. 75, s. 673; JAYMÉ, E. Zur Kodifikation des Allgemeinen Teils des Europäischen Internationalen Privatrechts. *IPRax.* 2012, s. 103; FALLON, M. – LAGARDE, P. – POILLOT-PERUZETTO, S. *La matière civile et commerciale, socle d'un code européen de droit international privé?* Paris: Dalloz, 2009 aj.

²⁷ Srov. zejména LEIBLE, St. – UNBERATH, H. *Brauchen wir eine Rom 0-Verordnung? Studien zum Internationalen Privat- und Verfahrensrecht*. Jena: JWV, 2013, a ze starší literatury KREUZER, K. Was gehört in den Allgemeinen Teil eines Europäischen Kollisionsrechts. In: B. Jud – W. Rechberger – G. Reichelt (eds). *Kollisionsrecht in der Europäischen Union*. Wien: Jan Sramek Verlag, 2008, s. 1; BASEDOW, J. Kodifizierung des Europäischen Internationalen Privatrechts. *RebelsZ.* 2011, Vol. 75, s. 671 aj.

²⁸ Srov. PAUKNEROVÁ, M. Unifikace práva mezinárodního obchodu a její limity. *Právník.* 1986, č. 11, s. 37.

²⁹ Proposal for a Regulation on a Common European Sales Law, COM(2011) 635 final. K názorům autorky srov. PAUKNEROVÁ, M. Tři pohledy na mezinárodní kupní smlouvu: Vídeňská úmluva OSN, Nařízení Řím I a Společné evropské právo kupní smlouvy. *Obchodněprávní revue.* 2012, č. 6, s. 167.

5.1 Mezinárodní smlouvy a unijní předpisy a jejich vzájemné střety

Mezinárodní smlouvy jsou klasickým instrumentem, kterého se využívá k dosažení unifikace, a to unifikace norem kolizních, hmotněprávních, i procesních. Česká republika se mezinárodních smluv tradičně účastní, kromě smluv přijímaných v rámci Haagské konference mezinárodního práva soukromého, OSN a Rady Evropy jsou pro nás důležitým pramenem i dvoustranné smlouvy o právní pomoci, uzavřené s řadou evropských i mimoevropských států.

Evropská unie je členem Haagské konference od roku 2007, na základě posudku SDEU 1/03 Luganská úmluva II má EU výlučnou pravomoc uzavírat mezinárodní smlouvy v oblasti „soudní spolupráce v občanských věcech“.³⁰ Z těchto důvodů již členské státy EU nemohou samy v rámci Haagské konference vystupovat a jsou povinny svá stanoviska předem koordinovat s Evropskou unií, která pak smlouvy uzavírá svým jménem.³¹ Osobně se domnívám, že i tato okolnost je určitým limitem unifikace, kdy je omezoována aktivita členských států. Je přitom zřejmé, že jejich zájmy, záměry a zkušenosti nejsou vždy shodné, státy zde však bohužel nemají prostor k uplatnění své kulturní diverzity ve smyslu zmíněného čl. 67 SFEU.

Je otázkou, nikoli akademickou, jak řešit problémy střetů nařízení a mezinárodních smluv upravujících tutéž nebo obdobnou materii. Střety mezi mezinárodními smlouvami řeší obecné mezinárodní právo. Vídeňská úmluva o smluvním právu předvídá možnost smluvních států mnohostranné mezinárodní smlouvy uzavírat mezi sebou dohody pozměňující smlouvu pouze ve svých vzájemných vztazích (srov. čl. 41 Vídeňské úmluvy).³² Z této možnosti vycházejí tzv. odpojovací klauzule (*disconnection clauses*, *Trennungsklauseln*), na základě nichž některé smluvní strany mezinárodní úmluvy mohou mezi sebou uzavřít zvláštní dohodu o věcech upravených v úmluvě.³³ Odpojovací klauzule se uplatňují i v rámci evropského unijního práva.

5.2 Řešení v unijním právu

Výslovně řeší střety nařízení a mezinárodních smluv např. čl. 71 nařízení Brusel I bis, podle něhož se nařízení nedotýká smluv, jejichž stranami jsou členské státy a jež upravují soudní příslušnost, uznání nebo výkon soudních rozhodnutí ve zvláště vymezených otázkách. SDEU řešil již několikrát vztah nařízení Brusel I (respektive ještě předtím Bruselské úmluvy o soudní příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních) k Úmluvě o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě CMR.³⁴ Od původního stanoviska, jímž byla přednost zvláštní mezinárodní smlouvy před nařízením respektována (rozsudek *Nürnberg*),³⁵ se Soudní

³⁰ Posudek SDEU č. 1/03 Luganská úmluva II z roku 2006.

³¹ Srov. např. rozhodnutí Rady z 26. 2. 2009 o podpisu Úmluvy o dohodách o volbě soudu jménem Evropského společenství (2009/397/ES) nebo rozhodnutí Rady z 30. 11. 2009 o uzavření Haagského protokolu o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti Evropským společenstvím (2009/94/ES).

³² Vídeňská úmluva o smluvním právu, č. 15/1988 Sb.

³³ Srov. čl. 52 Haagské úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí, č. 141/2001 Sb. m. s.

³⁴ Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě CMR, č. 1/1975 Sb.

³⁵ Rozsudek SDEU č. C-148/03 *Nürnberg*.

dvůr ve svém názoru posléze obrací ve prospěch nařízení Brusel I před úmluvou CMR s argumenty vyšší předvídatelnosti a příznivosti nařízení pro dosažení řádného fungování vnitřního trhu (rozsudky *TNT* a *Nipponkoa*).³⁶ Nedávné rozhodnutí SDEU (*Nickel*) se vrací k opětnému respektu vůči úmluvě CMR.³⁷ Situace tak není zcela jasná a jednoznačná.

V oblasti rodinného práva je výslovně stanovena přednost nařízení Brusel II bis před Haagskou úmluvou o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí³⁸ (čl. 60 Brusel II bis). Praxe však ukazuje, že tato duplicita úprav není vhodná a že jako účelnější se jeví odstranění úpravy v nařízení s tím, že i pro vnitrounitní únosy bude dostačující úprava v mezinárodní úmluvě.³⁹ Toto stanovisko České republiky, uplatňované při přepracování (*recast*) nařízení Brusel II bis, však prozatím nenachází oporu u dalších členských států.

5.3 Řešení v případech, kdy není výslovná úprava v unijním právu

Ještě obtížnější je situace v případech, kdy neexistuje zvláštní pravidlo a je potřebné dovozovat vztah dvou různých instrumentů z obecných principů. Podle mého názoru lze argumentovat čl. 351 SFEU a obecnými pravidly mezinárodního práva veřejného: mezinárodní smlouvy, které členské státy uzavřely před přistoupením k EU, by měly zůstat nedotčeny. Ve věci *Budějovický Budvar* Soudní dvůr přes existenci dvoustranné mezinárodní smlouvy mezi Československem a Rakouskem dal přednost evropskému nařízení o ochraně zeměpisných označení s tím, že nařízení má vyčerpávající charakter, takže nařízení brání použití režimu ochrany, který je stanoven v dvoustranné mezinárodní smlouvě.⁴⁰

Ve věci *IATA* se jednalo o potenciální střet Montrealské úmluvy o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké přepravě a nařízení o společných pravidlech náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě. V tomto případě jde o specifickou situaci. Sama EU je smluvní stranou Montrealské úmluvy, která by měla mít na základě čl. 216/2 SFEU přednost před sekundárním právem, neboť „*mezinárodněprávní závazky Unie mají, střední status, nižší než primární právo, avšak vyšší než sekundární právo Společenství*“.⁴¹

Soudní dvůr EU se výslovně k otázce střetu Montrealské úmluvy a nařízení o náhradách cestujícím nevyjádřil, dospěl však k závěru, že dotčená ustanovení nařízení o náhradě za zpoždění letu nejsou s Montrealskou úmluvou neslučitelná. Zatímco úmluva se omezuje na úpravu podmínek, za nichž mohou cestující po zpoždění letu podat žalobu

³⁶ Rozsudky SDEU č. C-533/08 *TNT* a č. C-452/12 *Nipponkoa*.

³⁷ Rozsudek SDEU č. C-157/13 *Nickel* (výše uváděný v souvislosti s insolvenčním řízením).

³⁸ Haagská úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, č. 34/1998 Sb.

³⁹ ZAVADILOVÁ, M. In: M. Pauknerová – M. Zavadilová – J. Grygar. *Cross-Border Litigation in Europe – Czech Republic*. In: P. Beaumont (ed.). *European Private International Law: Legal Application in Reality*. Oxford: Hart Publishing, 2017 (rukopis v tisku).

⁴⁰ Rozsudek SDEU C-487/07 *Budějovický Budvar*. Nařízení č. 510/006 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin.

⁴¹ Srov. stanovisko GA J. Kokott ve věci C-311/04 *Algemene Scheeps Agentuur Dordrecht*: „27. Společenství je smluvní stranou Mezinárodní úmluvy o harmonizovaném systému. Jeho ustanovení jsou proto pro Společenství závazná. Podle čl. 300 odst. 7 SES mezinárodněprávní závazky Společenství mají, střední status, nižší než primární právo, avšak vyšší než sekundární právo Společenství.“ Srov. i řadu rozsudků SDEU, v čele s *International Fruit Company* v Komise, spojené věci 41-44/70, *Schröder* 40/72, *Haegemann* 181/73 aj.

z titulu individualizované náhrady škody, nařízení předvídá standardizovaná a okamžitá opatření k nápravě újmy.⁴²

Je zřejmé, že paralelní existence unijní a mezinárodní úpravy není bezproblémová. Stále se nabízí otázka, zda je zvláštní unijní úprava nezbytná v oblastech, které jsou svou povahou spíše univerzální, jako je mezinárodní přeprava, ochrana práv k nehmotným statkům či mezinárodní kupní smlouva. Nejedná se ale jen o matérii mezinárodního obchodu, jak ukazuje výše zmíněný příklad regulace procesních pravidel při řešení mezinárodních únosů dětí, kdy existuje paralelně úprava v nařízení Brusel II bis a v Haagské úmluvě o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, přičemž Haagská úmluva se jeví jako dostačující, a navíc je použitelná i na únosy mimo Evropskou unii.

6. VÝHLEDY

Evropská unie je významným centrem unifikace pravidel mezinárodního práva soukromého, to je zcela nepochybné: ovlivňuje sjednocování pravidel jak uvnitř EU, tak i navenek. Role EU byla v tomto směru ještě zvýšena přijetím EU za člena Haagské konference mezinárodního práva soukromého, díky tomu se EU může podílet i na univerzálním sjednocování této matérie.

Na prvním místě však EU reguluje mezinárodní právo soukromé v členských státech, v tomto odvětví zabírá stále větší prostor a národní kodifikace ztrácejí svou pozici, ostatně obdobně jako svou pozici ztrácejí mezinárodní smlouvy, které jsou, pokud jde o evropské teritorium, stále častěji nahrazovány nařízeními. Česká republika je sice zemí s dlouhou tradicí v oboru mezinárodního práva soukromého, přesto však je nezbytné se smířit se skutečností, že český zákon o mezinárodním právu soukromém, moderní a pokrokový předpis, je dnes pouze zbytkovou normou, která velmi pravděpodobně bude postupně erodována dalším vývojem.

Technika sjednocování pomocí nařízení je efektivní, zejména díky přímé použitelnosti nařízení a jejich přednosti před národním právem.

Na druhé straně je potřebné se realisticky zamyslet nad limity, které s sebou evropské mezinárodní právo soukromé přináší. Tento příspěvek se snaží ukázat, že tyto limity mají různorodý charakter, ale vesměs jsou dost závažné. Evropské předpisy – alespoň v tomto odvětví – jsou často přebujelé, nedostatečně systematicky propojené a stále méně transparentní a srozumitelné. K mezinárodní harmonii v rozhodování určitě nepřispívá ani vytlačování mezinárodních smluv, které jsou tradičním nástrojem sjednocování kolizního a procesního práva. Zamyšlení nad výročím Římských smluv, ve spojení s brexitem, by tak mělo vést evropské zákonodárce a členské státy k sebereflexi a velmi pečlivému zvažování dalších kroků na cestě k jednotným předpisům.

⁴² Rozsudek SDEU č. C-344/04 IATA a ELFAA. Montrealská úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké přepravě, č. 123/2003 Sb. m. s., nařízení EP a Rady č. 261/2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů.

European Private International Law and Considerations at the Occasion of the Anniversary of European Treaties

Monika Pauknerová

***Abstract:** On the occasion of an important anniversary of European Treaties, it is appropriate to critically consider the prospects of the development of European Private International Law, one of the most successful areas of private law in the light of its further unification and harmonization. The author points out various conditions and circumstances relevant with respect to sources included in public international law, European private law and national law, regarding both conflict of laws rules, and international civil procedure rules. Despite the fact that the Czech Republic is one of the countries with deep tradition in the field of Private International Law, it is necessary to reconcile with the fact that the Czech Private International Law Act, a modern and advanced piece of legislation, is only a residual norm which, most probably, would gradually be eroded by further development.*

***Key words:** European Private International Law, Czech Private International Law, Limitations and weak points of International Unification of Private Law, International Unification of Private Law*